

Lekss Boss

DIVPADSMIT PŪŅI CĪŅĀ
PRET SOCIĀLĀM INICIATĪVĀM

Lex Boss, Zwölf Drachen im Kampf gegen soziale Initiativen.

Tulkajums no vācu valodas:

Jūlija Dobrovoļska

www.aplis.lv

Zīmējumi:

Alise Kirejeva

Lekss Boss

DIVPADSMIT PŪKI CĪNĀ PRET SOCIĀLĀM INICIATĪVĀM

Šī darba veidošanās vēsture

Septiņdesmito gadu sākumā radās nepieciešamība Nīderlandes “Triodos” grupā iesaistīt jaunus darbiniekus un dalīties ar viņiem pieredzē par konsultatīvo darbu. “Triodos” ir organizācija, kas palīdz īstenot jaunas iniciatīvas. Konsultācijas ir vērstas uz mērķu, sociālo un tiesisko formu un finansējuma jautājumu apzināšanos. Šajā iekšējās izglītošanas darbā ļoti nozīmīgs bija jautājums – kādi iekšēji un ārēji spēki pretojas iniciatīvas darbam? Saistībā ar šiem jautājumiem izraisījās auglīgas diskusijas, balstītas uz konsultatīvā darba pieredzi.

1978. gada decembrī Šteinerā Hallē Londonā tika organizēta darba sanāksme ar mērķi satikties visiem, kuri Anglijā nodarbojas ar antroposofiski orientētām iniciatīvām. Šī darba autors tika lūgts nolasīt referātu ar nosaukumu “Midwifery of social initiatives” (Sociālo iniciatīvu dzemdniecība). No vārda “dzemdniecība” radās pūķa tēls, kas grib aprīt jaunavas bērnu, kā tas ir attēlots Jāņa “Atklāsmes grāmatā”.

1979. gada pavasarī Amsterdamas laikrakstā “Jonas” parādījās rakstu sērija ar šo nosaukumu. Pozitīvā reakcija ļāva tēmai attīstīties tālāk.

Vēlāk autoram radās iespēja runāt par šo tēmu vairākās grupās un pārstrādāt klausītāju reakciju: 1979. gada rudenī sociālās attīstī-

bas centrā Anglijā (Emersona koledžā Saseksā), kur bija pulcējušies sociālie darbinieki no dažādiem kontinentiem, 1980. gada rudenī seminārā Gēteborgā, kur, lai runātu par sociālajām iniciatīvām, bija pulcējušies skandināvu speciālisti, un tad vēl 1981. gada pavasarī Sanpaulu Paulusa centrā, kur piedalījās galvenokārt brazīlieši.

Šķiet, ka šī tēma savas veidošanās gaitā ir sasniegusi noteiktu briedumu, kas arī ļauj kaut ko par to uzrakstīt. Kas attiecas uz formu, tad trīs priekšlasījumi Sanpaulu bija izšķirīgie. Šajā darbā tiek mēģināts tos apkopot.



I

Pretruna starp jēdzieniem „sociāls” un iniciatīva” un tās atrisinājums, pārvarot pretestības spēkus

Pirmie seši pūķi

Pasaulē sociālie jautājumi kļūst arvien neatliekamāki. Tādēļ ir nepieciešams sociālais darbs, kas var notikt dažādās formās. Tomēr vienalga sākumā jābūt cilvēku iniciatīvai. Pozitīva attīstība pati par sevi nerodas. No gaisa tā nekrīt. Tā notiek tikai tad, ja cilvēki to konkrēti atbalsta, mobilizējot savu gribu. Šajā nozīmē es arī esmu izmantojis jēdzienu “sociālās iniciatīvas”. Šajos priekšlasījumos es gribētu pateikt šo to par sociālo iniciatīvu kopšanu.

Vispirms apskatīsim tuvāk jēdzienu “sociālā iniciatīva”. Tas ietver sevī ievērojamu pretrunu, jo, runājot par iniciatīvu, mēs taču nedomājam patvaļīgu izturēšanos vai gadījuma rakstura darbību. Mēs domājam par ko tādu, kas izriet no cilvēka būtības, no paša viņa kodola. Šo vārdu gan lieto pārāk bieži un tādēļ tas ir nolietojies, kamēr īstenībā patiesai iniciatīvai piemīt kaut kas **svēts**. Īstenojot kādu savu iniciatīvu, mums rodas izjūta – kaut kas no tā, kas ir saistīts ar mūsu pašu būtību, kas ir daļa no tās, pēc mūsu pašu vēlmēm tiek iznests uz āru. Ar savu iniciatīvu cilvēks jūtas personiski saistīts. Tas arī ir iemesls, kāpēc cilvēks jūtas personiski aizskarts, ja viņa iniciatīvu kāds kritizē vai ja tai draud neveiksme.

Apzīmētājs “sociāls” ir attiecināms uz darbiem, kuri ir vērsti uz citiem cilvēkiem. “Sociāls” vienmēr nozīmē altruistisks, orientēts uz citiem, pašai zliedzīgs.

Kā tad tas ir, kad vārdus “sociāla” un “iniciatīva” savieno kopā? Tad tas norāda uz kaut ko tādu, kas, no vienas puses, veidojas cilvēka iekšienē, bet tai pat laikā pilnībā ir orientēts uz citiem cilvēkiem. Bieži mums rodas izjūta: ja es patiešām daru to, ko gribu, tad es ar to daru pāri citiem cilvēkiem. Ja turpretī es savā darbībā ievēroju to, ko grib citi, tad es zināmā mērā atstāju novārtā pats sevi. Kā šie divi aspekti pieļauj apvienošanu? Kā iespējams, ka rīcībai ir iniciatīvas raksturs, ka tā izriet no mana Es, tomēr tā ir arī orientēta uz to, kas nepieciešams citiem cilvēkiem?

Lai atrisinātu šo pretrunu, mums būs jāpieskaras brīvības fenomenam. Cilvēks, kurš savā rīcībā seko paša iekārēm, nav brīvs. Arī tas, kurš dzīvē ievēro ārēji pieņemtas uzvedības normas, ir nebrīvs. Sociālajās iniciatīvās abas nebrīves savienojas – kādā augstākā līmenī - par brīvību. Cilvēks apzināti ļauj sevi vadīt gan pilnīgi no iekšienes, gan arī no ārpuses.

Es domāju, ka tieši tādēļ, ka brīvība ir visai dārga manta, sociālās iniciatīvas pastāvīgi ir apdraudētas. Brīvību mums neviens nevar iedot, tā mums pašiem arvien no jauna jārada, pastāvīgi cīnoties ar visdažādākajiem pretspēkiem.

Es gribētu sākumā piedāvāt kādu salīdzinājumu. Ja kāds domās kavējas pie iespējamās iniciatīvas vai ja kāds jūt, ka arvien spēcīgāka kļūst vēlēšanās šo iniciatīvu īstenot, tad viņam var būt pārdzīvojums līdzīgs tam, ko pārdzīvo sievietē, gaidot bērniņu: “Kaut kas grib no manis vai ar manu palīdzību piedzimt”. Kad iniciatīva reiz sāk īstenoties, tad mēs jūtam, ka vispirms tā patiešām ir kā maigs bērniņš. Šis iniciatīvas zīdāinītis jāaizsargā, jo tas no visām pusēm tiek apdraudēts.

Šī aina savā kosmiskajā dimensijā ir sniegta Jāņa “Apokalipsē”. Tur mēs atrodam grandiozu alegoriju, kurā jaunava gatavojas dzemdēt bērnu, bet viņai blakus ir pūķis, gatavs to aprīt.

Mūsu iniciatīvas bērnu arī apdraud pūķis, un pat vairāki pūķi. Šodien un rīt es jums gribētu pastāstīt par veselu pūķu dzimtu. Ir lietderīgi viņus iepazīt, jo tas ir pirmais, kas vajadzīgs, lai ar viņiem cīnītos un pat mēģinātu izmantot viņu spēkus pozitīvas attīstības veicināšanai.

Cīnoties ar pūķi, ir svarīgi izturēties pozitīvi. Jo, kaut arī pūķi ir instrumenti ļauno spēku rokās, kuri grib novirzīt mūs no pareizā ceļa, mums viņi ir jāuztver kā pretspēki, kuri tieši var palīdzēt mūsu iniciatīvām nostiprināties un nest augļus. Šī apcerējuma pamatā ir “*Triodos*” grupas darba pieredze, kuras veidošanās vēsturei ir aptuveni 10 gadu. Šo gadu laikā iniciatīvas grupai bija iespēja palīdzēt daudzām un dažādām grupām dzemdēt savu iniciatīvu bērnus un tos veselīgi izaudzināt. “*Triodos*” grupa sniedza padomus ne tikai finansiālos jautājumos, piemēram, kā iegūt vajadzīgo naudu, bet arī tiesību jautājumos un par iespējamām darba formām, patiesībā – par veidu, kā garīgai iniciatīvas idejai palīdzēt iemiesoties reālā veidolā. Šī darba dēļ radās arī grupas nosaukums “*Triodos*”, kas nozīmē “trīskāršs ceļš”. Palīdzība iniciatīvas dzimšanā mums nozīmēja trīskāršu ceļu, ko var izteikt ar šādiem jautājumiem:

- **Vai iniciatīva ir garīgi vesela? Kādi ir tās garīgie avoti?**
- **Vai iniciatīva ir sociāli vesela? Vai to atbalstīs citi cilvēki? Kādā juridiskā un organizatoriskā formā tā grib tikt ietērpta?**
- **Vai tā ir ekonomiski vesela? Vai tā saskan ar patiesām citu cilvēku prasībām?**

Mēs sapratām, ka no tā, kādā mērā bija iespējams pozitīvi atbildēt uz šiem jautājumiem, pašsaprotamā veidā kļuva pieejami trīs atbil-

stoši finansēšanas avoti. No tiem iniciatīvas ir varējušas smelties savus dzīvības spēkus.

“Triodos” grupa savas pastāvēšanas laikā ļāva man izsekot simtiem iniciatīvu biogrāfijām. Daudz dažādu personu un grupu, kas gribēja kaut ko uzsākt, risināja sarunas ar “Triodos”: par bērnu dārza, veikala, laboratorijas, izdevniecības, rotaļlietu fabrikas, tipogrāfijas, lauku saimniecības veidošanu un tā joprojām. No šīs pieredzes es guvu mācību, cik daudz pūķu ierobežo šīs iniciatīvas. Tos es gribētu nosaukt brīvi izvēlētā secībā. Rīt un parīt mēs mēģināsim noteikt, vai šajā pūķu dzimtā var atrast arī kādas kopsakarības.



1. Investīciju pūķis



Tas, kurš reiz ir mēģinājis veidot kādu iniciatīvu, zina, ka drīz vien ļauj sevi manīt naudas trūkums. Nauda ir vajadzīga jaunbūvei, lielākam grāmatu izdevumam, mašīnām, kadru izglītošanai un līdzīgiem mērķiem. Šādā brīdī cilvēki sapņo par lielu mantojumu. Iniciatīvas grupa sanāk kopā, pūšot un vaidot par to, ka nav naudas. Kur gan, Dieva dēļ, lai šo naudu rauj? Kaut nu tagad nomirtu krustmāte Klaudija! Vai varbūt derētu saņemt lielāku atbalstu no valsts? Vai arī kāds no grupas dalībniekiem varētu vinnēt galveno laimestu loto spēlē!

Šādām domām piemīt spēcīgs kārdinājums, jo kas notiktu, ja pēkšņi uz galda atrastos simttūkstoš marku? Iniciatīvai it kā rastos iespēja īstenoties, jo ar šo naudu ideālu ir iespējams realizēt. Var uzcelt jaunu bērnodārzu, var izdot nākamās četras žurnāla metienus, veikala darbību var sākt ar lielu preču sortimentu tā, ka pircējam turpmāk ir lielāka izvēle un tā tālāk.

Tad reiz pienāk brīdis, kad ir atrasta visa nepieciešamā nauda. Šajā brīdī jāatbild uz jautājumu, vai iniciatīva ir vēlama apkārtējiem cilvēkiem. Tikai tad, ja uz šo jautājumu var atbildēt pozitīvi, ir garantēta iniciatīvas dzīvotspēja.

Visiem pūķu aprakstiem kā sarkans pavediens cauri vijas iniciatīvu attieksme pret vidi, kurā tā grib darboties. Tas kļūst skaidrs, kad mēs saprotam, ka krustmāte Klaudija nemirs, no valsts atbalstu nevar saņemt un loto neviens nevar nosaukt sešus pareizos skaitļus. Kas tad iniciatīvas grupai jādara? Alternatīva ir lēna kampaņa, piemēram, ziedojumu vākšanas kampaņa. Tas nozīmē, ka iniciatīvas grupas locekļiem ir jāpierunā simtiem cilvēku, nevis ubagojot, bet gan ar patiesu sajūsmu runājot par savu iniciatīvu.

Kādas jaunas realitātes no tā veidojas? Vispirms iniciatīvas grupai ir pienākums runāt par to ar citiem cilvēkiem. Varbūt līdz šim grupa par savu iniciatīvu ir runājusi tikai savā starpā un viegli varēja saprasties. Tagad par to jārunā ar trešajām personām un jārunā tā, lai cilvēki sajūsmīnātos un ķertos pēc naudas maka.

Bez tā ir iespējams, ka iniciatīvas grupas locekļi pēkšņi atklāj, ka viņiem tomēr ir ļoti atšķirīgi priekšstati par iniciatīvas saturu. Viņi var to atklāt, piemēram, kad kopā pierunā kādu ziedot viņu iniciatīvai naudu un vieni dzird, kā pārējie par šo iniciatīvu runā. Tāda pieredze jau sākuma posmā, kamēr vēl nav izcēlušies konflikti, var veicināt iespējamo problēmu noskaidrošanu.

Galū galā šo aktivitāšu dēļ ap iniciatīvām veidojas tā kā silts apmetnis. Tiek ziedota “silta” nauda. Subsīdijas, mantojumi, lotu vinesti ir “auksti”. Nevajag šo naudu atraidīt, bet vajag apzināties, cik svarīgs ir silts apmetnis. No pieredzes zinām, ka mazam bērnam ir vajadzīgs to aptverošs siltums.

Pēc ziedojumu akcijām var noskaidrot, vai šī iniciatīva ir vēlama un vai to vēlas ne tikai tie cilvēki, kuri tajā tieši piedalās, bet arī tie, kuri tikai atbalsta tās ideju. Tādas kampaņas var nest arī vilšanās. Iniciatīvas grupas locekļi ar entuziasmu dodas vākt naudu. Pēc nedēļas viņi atkal satiekas. Visi vīlušies saskatās: neviens nav ieinteresējies par skaisto iniciatīvu! Šī pieredze nav patīkama, bet tā atspoguļo realitāti, kurai jāprot skatīties acīs.



2. Pārvaldīšanas pūķis

Ir cilvēki, kuriem ir labas idejas. Viņiem galvā rodas fantastiskas idejas. Varbūt tās ir arī pareizas un pasaule tās gaida. Bet diemžēl šiem cilvēkiem nav laika šos projektus pašiem īstenot. Viņi ir pārāk aizņemti ar citām lietām. Tādēļ tiek meklēti cilvēki, kuri šo ideju, šo projektu varētu īstenot. Pats par sevi tas nav nekas slikts, ka cilvēki iejūsminās no citu idejām, taču tie, kuriem pieder sākotnējā ideja, nedrīkst piesavināties monopoltiesības uz idejas īstenošanas veidu, ja reiz viņiem pašiem pietrūkst laika un spēka to īstenot dzīvē un ja to ir uzņēmušies citi. Grupai, kas veic šo darbu, jābūt rīcības brīvībai ideju īstenot pašai pēc sava prāta.

Man ir zināms kāds konkrēts piemērs: vienam cilvēkam bija lieliska ideja par medicīnas preču veikalu, kur tās varētu nopirkt un kurā pircēji varētu saņemt konsultācijas ne tikai par preču lietošanu, bet arī par slimību ārstēšanu. Viņš ierosināja kādai cilvēku grupai darboties šajā virzienā. Grupa ideju īstenoja, bet šis cilvēks no attālumā nepārtraukti iejaucās tās īstenošanā. Pašam viņam nebija laika, bet viņš kā garīgais “tēvs”, pastāvīgi gribēja ietekmēt grupas darbu, pats tomēr palikdams ārpusē. Tikko grupa attīstīja iniciatīvu tam nevēlamā virzienā, viņš tūlīt iebilda. Šī persona pati konkrēti nav pieredzējusi, kā ir, kad kādu ideju patiešām mēģina iemiesot skarbajā realitātē. Tātad šis cilvēks varēja ievērot tikai abstraktu ideju, nevis konkrētu pieredzi. Darba grupa varēja ņemt vērā viņa viedokli kā padomu, taču tā vērsās pret nepraktisko iejaukšanos. Diemžēl šajā reizē tas noveda pie sabrukuma.

Kādā vēlākā iniciatīvas fāzē var labi iztēloties, ka veidojas zināms darba sadalījums starp vienu grupu, kas ir idejas nesēja, kas šo ideju arī turpmāk kopj un to attīsta, un otru grupu, kas vairāk strādā

praktiski. Un tomēr vienmēr pastāv briesmas, ka var rasties pārvaldnieks, kas gribēs vadīt lietu no attāluma, tātad birokrātiski.

Kad Rūdolfs Šteiners 1919. gadā Štutgartē iekārtoja Valdorfskolu, viņš kategoriski bija par pašpārvaldi: skolotājiem bija kopīgi jāuzņemas skolas pārvalde. Dažus no viņiem var uz neilgu laiku (daļēji) atbrīvot no viņu pedagoģiskajiem pienākumiem, lai viņi varētu atlicināt vairāk laika administratīvo un organizatorisko uzdevumu risināšanai. No speciālistiem un profesionāliem vadītājiem būtu jāizvairās, jo viņi vairs nestrādā ar bērniem un nepieņem pedagoģiju kā amatu. Viņiem vairs nav saiknes ar galveno strāvojumu skolā. Viņi sēž aiz sava rakstāmgalda un vada. Tas var novest tikai pie birokrātijas, kas ir nāvējoša jebkādiem radošajiem spēkiem.

3. Organizācijas pūķis

Mēs jau vairākkārt esam piedzīvojuši, ka iniciatīvai, kura vēl ir pašā sākumposmā, ir jau pilnīgi sagatavota struktūra: fonds iniciatīvas atbalstam, fonds darba sākšanai; abi ar vadību un padomi, plašiem dibināšanas aktiem, statūtiem un organizācijas shēmām. Tur ir viss, ieskaitot smalku provizorisku aprēķinu un uzņēmuma finansiālo plānu, pat bilanci nākamajiem 5 gadiem.

Viss ir parādīts, bet līdz ar to skaidri parādās arī pūķis. Runa ir par cilvēkiem, kam ir maz uzticības dzīvei. Īstenībā dzīve pati rada savas, arvien jaunas formas, tāpat kā ūdens straume pati sev rada gultni. Ja iniciatīvai ļaus attīstīties pēc tās būtības, tā pati parādīs kādas formas tai vajadzīgas. Še aprakstītās iniciatīvās grupas dalībniekiem ir tik maz uzticības reālajai dzīvei, ka viņi, vēl pirms šī dzīve ir radīta, jau veido tai formas: juridiskās un organizatoriskās struktūras, precīzu darba sadalījumu, rīcības plānu un tamlīdzīgi.

Jājautā, vai šīs formas var tikt piepildītas ar dzīvību. Vai iniciatīvas tādās struktūrās var brīvi attīstīties? Varbūt iniciatīvas straumes ir mākslīgi ievadītas notekās tālu no dzīves?

Šis pūķis var parādīties arī modeļa veidā, un tad tas iegūst vairāk ideoloģisku raksturu. Man prātā nāk cilvēku grupa, kas kādā pilsētā gribēja atklāt kafejnīcu kopā ar veikalu un telpu semināriem. Viņi bija sajūsmināti par sociālā trīsdaļīguma ideju. Viņi sacīja: mēs gribam šo trīsdaļīgumu šeit ieviest. Veikals ir saimnieciskā dzīve, kafejnīca, būdama cilvēku satikšanās vieta, ir sociālā dzīve, savukārt seminārs un informācijas centrs ir garīgā dzīve. Par veikala peļņu varēs uzturēt kultūras centru.

Viņi jau bija visu izdomājuši, tomēr dzīves īstenība šo modeli apslāpēja. Radās milzīgas problēmas ar cilvēkiem, kas gribēja darboties šajā iniciatīvā. Viņi pārdzīvoja no augšas nākošu dogmatismu, kas padarīja neiespējamu brīvu attīstību.

4. Šķelšanās pūķis

Šo pūķi esmu iepazinis dažādās ar skolām saistītās iniciatīvās. Daudzviet Holandē tā sauktā neitrālā audzināšana bija kļuvusi tik slikta, ka vecākiem tā vairs nebija pieņemama. Viņi bija nobrieduši tam, lai veidotu alternatīvo skolu. Holandē, ja savāc pietiekami daudz parakstu, ir samērā vienkārši nodibināt jebkādu skolu. Valstij ir pienākums dot tai līdzekļus.

Kādā jaukā dienā skola ir nodibināta, formāli juridiski viss ir kārtībā, bet tad sākas realitāte. Jāmeklē skolotāji, jāpērk mācību materiāli, jāregulē attiecības ar skolu valdi, jāsakārto skolotāju un vecāku attiecības un tā tālāk un tā joprojām.

Tagad izrādījās, ka iniciatīvas dalībniekiem par veco skolu sistēmu ir kopējs viedoklis, bet attiecībā uz jauno - ļoti atšķirīgi priekšstati.

Katrs izprot jēdzienu “alternatīvs” citādi. Daži to interpretē demokrātiski: vecākiem, kā arī noteiktu vecumu sasniegušiem skolēniem, esot tādas pašas tiesības izvēlēties viņuprāt labāko skolas variantu kā skolotājiem. Citi ir pavisam antiautoritāri: bērniem esot jāļauj brīvi iztraktoties. Vēl citi runā par Daltona, Montesori, Jenas plāna un Valdorfskolām.

Sākumā, protams, iniciatīvas grupā runā par visām šīm iespējām. Tomēr kādā brīdī grupai kļūst svarīgāki daudzi praktiskas dabas jautājumi, saistīti ar investīcijām, un tie nemanot nobīda malā principiālos un būtiskos jautājumus.

Ar to arī sākas šķelšanās pūķa rosība. Iniciatīvas grupa draud zaudēt iekšējo pamatu un izjukt, līdz ar to nodreb visas nākamās skolas pamati.

Sliktākais notiek, ja šīs nenovēršamās diskusijas par skolas idejisko pamatu un saturu, par tās sabiedrisko veidolu sākas tikai, kad skola jau sākusi darboties, jo pamatjautājums taču ir, vai visi dibinātāju grupā dzīvojošie priekšstati un viedokļi sader kopā.

Iespējams, kolektīvā ir cilvēki, kurus tas nepavisam neuztrauc. Viņi saka: “Būsim iecietīgi. Visu virzienu skolām ir tiesības pastāvēt. Tām visām ir savas vājās un stiprās puses. No katras var paņemt labāko: māksliniecisko elementu no Valdorfskolas, patstāvīgu darbu no Montesori skolas, projektīvo apmācību no Daltona skolas un tā tālāk. Mēs taču varētu to visu sasaitīt kādā jaunā harmoniskā veselumā.” Tā runā iecietīgie, uz kompromisiem gatavie cilvēki.

Rodas jautājums, vai tādas domas var īstenot praktiski. Daudzi piemēri rāda, ka šāds domāšanas veids noved vai nu pie iekšējiem konfliktiem, vai pie bezkrāsainiem, pelēkiem kompromisiem.

Še mēs saskaramies ar principu, ko formulēja Rūdolfs Šteiners, runājot par sociālā organisma trīsdaļīgumu un par brīvības nozīmi gara dzīvē (piemēram, mācību jomā). Viņš sacīja, ka sāncensības princips nav vietā saimnieciskajā dzīvē. Saimnieciskajā dzīvē darba dalīšanas dēļ neizbēgami rodas plaša savstarpēja pasaules atkarība. Tā pieprasa brālīguma, t.i., savstarpējas palīdzības principa ievērošanu.

Turpretī garīgā darba jomā nepastāv darba dalījums. Tur dažnedažādiem garīgiem strāvojumiem būtu jābūt iespējai parādīt savu identitāti. Tā ir iekšēja cīņa par ideju! Garīgie strāvājumi nedrīkst ļaut kompromisiem savas identitātes atšķaidīšanu. Garīgai dzīvei jābūt veidotai tā, ka, piemēram, Valdorfskolai ar to veidojošajiem skolotājiem un vecākiem jābūt skaidri saredzamai tiem, kuri vēlas saviem bērniem šo apmācības veidu. Līdztekus, piemēram, arī Montesori skolai ir jāieņem suverēna vieta (ja vien pietiekami daudz vecāku un skolotāju aizstāv šo principu), lai parādītu savu vērtību. Līdzīgi ir ar citiem strāvājumiem. Nekādas sāncensības, bet gan iekšēja cīņa par iespējami pārliecinošu idejas īstenošanu.

Tas nav piedienīgs iecietības veids, kad kāds saka: "Mēs taču visi gribam uzlabot mācību veidu. Sametīsim visas idejas vienā kaudzē un no katras paņemsim labāko." Tādējādi rodas tikai pelēki kompromisi un iekšējs sasprindzinājums. Tas pats attiecas arī uz veselības centriem. Kāds saturs ir tādām alternatīvām, kā, piemēram, akupunktūra, ārstēšana ar dabas līdzekļiem, homeopātija, antroposofiskā medicīna? Arī šeit var redzēt, kā darbojas šķelšanās pūķis. Sākumā, iniciatīvas grūtniecības un dzemdību periodā, tas "īemidzina" cilvēku apziņu un saved kopā dažādas iniciatīvas un impulsus. Apziņa par to pamostas tikai vēlāk. Bet tad jau strādājošai iniciatīvai nepieciešamā "tīrīšana" ir katastrofāla.

Pasakās mēs lasām, ka, tiklīdz pūķim nocērt galvu, vietā ataug divas jaunas. Tā ir arī šai reizē. Blakus citiem jau glūn arī minētie organizācijas un sektantisma pūķi.

5. Narcisisma pūķis

Narciss ir mitoloģisks tēls. Viņš bija ieraudzījis dīķa ūdens virsmā savu spoguļattēlu un iemīlējies tajā. Līdzīgā veidā arī cilvēku grupa var iemīlēties pašu idejā un justies iekšēji pilnīgi piepildīta ar to. No tā var izaugt liela atbildības izjūta par šīs idejas īstenošanu. Grupa it kā saka vai arī domā: “Ir pilnīgi skaidrs, ka visa pasaule gaida mūs, mūsu idejas īstenošanu. Mēs gribam ar mūsu ideju aplaimot pasauli.” Idejām var būt liela ietekme uz cilvēku.

Zināmā mērā cilvēks var būt pat to apsēsts. Tā var būt trīsdaļīguma ideja, marksistiskā vai jebkura cita ideja. Tad idejas pārņemti cilvēki var tik intensīvi tajā dzīvot un tik karsti vēlēties to īstenot, ka vairs neņem vērā dzīves realitāti.

Gēte reiz sacīja, ka acs nedrīkst iekārot, jo, kad uztverē piedalās iekāres, mēs visapkārt redzam tikai mūsu pašu priekšstatus. Kurpju ražotājs, kas labprāt grib palielināt savas preces apgrozījumu, ārpusaulē redz tikai cilvēkus, kuriem ļoti vajadzīgas kurpes, turklāt tieši tās, kuras ražo viņš. Rodas jautājums, vai viņš tiešām redz kurpju pieprasījumu vai viņā runā tikai kāre pēc savas preces noieta.

Tāpat ir arī ar ideāliem un ar ideāliem priekšstatiem. Lai cik skaisti un patiesi tie būtu, mirklī, kad iekāre ņem virsroku, īstenības uztvere tiek aizmiglota. Tad iniciatīvas dalībnieki neredz, ka pretspēki, kas saceļas pret viņu ideju, rodas tādēļ, ka tā nav saskaņota ar dzīves īstenību. Citādi sakot, viņi grib atbildēt uz jautājumiem, kas nemaz nav vaicāti.

Tas var novest pie tā, ka viņi sāk veltīt savai idejai vēl vairāk spēka, piepūles un sajūsmas, un tas jau noved pie fanātisma, misionārisma un moceklības. Šādi procesi var novest pat pie fiziskas slimšanas. Tādējādi cilvēki nokļūst spriedzes laukā starp ideju un īstenību.

6. Amatierisma pūķis

Ja cilvēks grib īstenot kādu iniciatīvu, viņam jābūt noteiktām zināšanām. Ideja skaidri jāpatur acu priekšā, un tomēr ir svarīgi, vai cilvēks spēj to arī īstenot. Ir runa par sociālu, finansiālu, pedagoģisku, organizatorisku, pārvaldīšanas, māksliniecisku vai kādu citu varēšanu. Laba griba un sajūsma ilgi nevar aizstāt zināšanu trūkumu.

Bieži iniciatīvu sāk bez sevišķām zināšanām. Tad tās tiek iegūtas pamazām laika gaitā. Cilvēks var attīstīties, veicot kādu uzdevumu. Tomēr tas nenotiek pats no sevis; nepieciešams daudz ar sevi strādāt. Ja iniciatīvas grupai trūkst kādu zināšanu, nevajag kautrēties tās iegūt. Taču ir arī citas nepieciešamas īpašības, kuras tai jāattīsta pašai. Iniciatīva pati nosaka, kādām tām jābūt, un tomēr pastāv likums, ka **jebkādām pārmaiņām ārpusaulē jāatbilst pārmaiņām iekšpasaulē.**

Es nedrīkstu gaidīt, ka ārpusē sociālā dzīve kaut cik būtiski mainīsies, ja pats nesākšu iekšēji rosīties. Attīstības process ārpusē rod savu papildinājumu iekšējā skološanas procesā. Tas, kurš to skaidri neredz un tic, ka pats var vairāk vai mazāk palikt līdzšinējais un tomēr ārpusaulē iekustināt attīstības procesus, nespēs atzīt, ka visas problēmas, kas, iespējams, rodas, īstenojot iniciatīvas, ir saistītas ar paša nepietiekamo varēšanu un ar faktu, ka viņš pats nepietiekami ir ar sevi strādājis. Tas pats var attiekties arī uz visu iniciatīvas grupu kopumā.

Tad visam, kas notiek citādi nekā iecerēts, nemeklē cēloni sevī. Tas tiek meklēts ārējā pasaulē: ierēdņos, draudzē, vecākos, finansēs un tā tālāk. Amatierpūķis mums pastāvīgi pačukst, ka mums jāpaliek tādiem pašiem kā līdz šim, un tad mēs arī paliekam amatieri...



II

Nākamie seši pūķi Divpadsmit pūķu savstarpējās attiecības Komplementārie pūķi

Iepriekšējā apskatā mēs iztirzājām jēdzienu “sociālā iniciatīva” un acīm redzamo paradoksu, kas tajā slēpjas. No vienas puses, tā no-teikti izriet no paša Es, bet no otras, tas ir mēģinājums izpildīt citu prasības. Pārvarot šo šķietamo pretrunu, mēs speram mazu solīti brīvības virzienā un iegūstam iekšējo drošību par to, kas cilvēks var būt absolūti viņš pats un tomēr pilnīgi sociāls. Tā kā mums šī brīvība ir jāiekaro, citādi tā nebūtu *mūsu* brīvība, mums vajadzīgi šķēršļi. Mēs esam sākuši aprakstīt šos šķēršļus kā pūķus, kas mēģi-na aprīt jaunpiezimušos iniciatīvas zīdaiņus. Arī tad, kad zīdaiņi jau izauguši par lielākiem bērniem, pūķi turpina tajos darboties at-bilstoši savai dabai.

7. Sektantisma pūķis

Iniciatīvas, kas veidojas kādas idejas vai garīgas inspirācijas ietek-mē, labprāt vēlētos skaidri parādīt savu identitāti. Tas ir pareizi. Vakar es runāju par to, ka, piemēram, ir iespējami dažādi pedago-ģijas virzieni, kas izriet no dažādiem pasaules uzskatiem un priekš-statiem par cilvēku. Brīvā garīgā dzīvē visas skolas formas var vie-na ar otru konkurēt, taču var gadīties, ka šādas – garīgi, t.i., iekšēji, neatkarīgas - iniciatīvas saosta sektantisma pūķis un mēģina projicēt šo neatkarību uz āru. Tas noved pie tā, ka iniciatīva, kas, pie-mēram, veidojusies uz antroposofiskiem pamatiem, vēršas tikai pie kādas ierobežotas cilvēku grupas, konkrēti, pie antroposofiskās elites.

Ja sektantisma jeb norobežošanās pūķis sasniedz savu mērķi, tad Valdorfskolas tiek paredzētas tikai antroposofu bērniem un biodinamiskajās dārzniecībās audzē pārtiku tikai antroposofiem. Antroposofiskā grāmatnīca tad kļūst tikai par “kluba biedru bodīti”. Iniciatīvas dalībnieki, ko ir apsēdis sektantisma pūķis, par savas iniciatīvas cienīgiem atzīst tikai savus gara radniekus.

Šis pūķis darbojas arī no ārpuses. Kāds var tikt ieskundēts sektas rāmjos arī ar ārpasaules spriedumu. Tad var dzirdēt cilvēkus sakām, ka Valdorfskolas ir īpašas skolas. Tās ir labas tiem bērniem, kas nāk no speciālas garīgas vides, bet ne parastiem cilvēkiem”.

Es šo no ārpuses uzbrūkošo pūķi skaidri saskatīju tad, kad mēs dibinājām “*Triodos*” banku. Mums bija sarunas ar Nīderlandes Valsts banku, kas var izsniegt atļauju jaunu banku dibināšanai. Jāiziet garš un grūts ceļš, kamēr tiek izpildīti visi noteikumi, līdz banka tiek atzīta. Cilvēki no Nīderlandes bankas mums teica: “Kāpēc jūs paši sev sarežģījat dzīvi? Ir cits, daudz vienkāršāks ceļš. Jūs varat veidot slēgtu apvienību – banku antroposofiem.” Mēs iebildām, ka to mēs negribam. “Mēs vēlamies ar naudu apieties citā, apzinātākā veidā. Kas uzskata to par pūļu vērtu, var darboties neatkarīgi no tā, kādu garīgu virzienu pārstāv. Mēs gribam būt atvērti visiem noguldītājiem un kreditoriem, kas grib iet jaunus ceļus šai virzienā.” Mēs šo grūto ceļu izgājām un pēc diviem gadiem panācām atzīšanu.

Šeit ir saskatāma pamatpolaritāte, kas piemīt sociālajam trīsdaļīgumam. Cilvēkiem, kuri darbojas vienā iniciatīvā, kuri to nes, iespējami vairāk jāsmēļas no garīgā avota, no kura viņi gribētu smelties, savas brīvības vadīti, turpretī uz ārpusi iniciatīvas grupai jābūt brālīgi atvērtai. Katram, kas interesējas par iniciatīvas augļiem, jādod iespēja tos saņemt. Sektantisma pūķis mēģina šo principu, ar kuru iniciatīvas grupa garīgi, tā teikt, “noslēdzas” sevī, vērst arī uz ārpusi. Līdz ar to iniciatīvā parādās sektas īpašības.

8. Pūķis-parazīts

Mūsdienās daudzi cilvēki ir neapmierināti, ka darbs viņiem vairs nedod iespēju attīstīties. Cilvēks jūtas kā ritentiņš mašīnā. Viņš vairs netiek pie sava Es atskārsmes, jo tas netiek nodarbināts. Šie cilvēki uzskata, ka darbam vajadzētu viņus bagātināt. Viņi vēlētos darba procesā pārdzīvot kaut ko pozitīvu, piemēram, kādu profesionālu izaicinājumu, sociālu kopības izjūtu, pašapliecināšanos un tā joprojām. Tādi cilvēki var pakļauties kārdinājumam, piemēram, izmantot sociāli orientētu projektu pašattīstīšanai. Viņi gribētu sevi piedzīvot kā grupu un meklēt kādu ārējo aktivitāti kā līdzekli šī mērķa sasniegšanai.

Piemēram, viņi nodibina veikalu. Būt par veikala īpašnieku nozīmē sniegt cilvēkiem noteiktus pakalpojumus. Preces pārdod tāpēc, ka citiem cilvēkiem tie ir vajadzīgi. Te ir nepieciešama skaidrība, noteiktība un lietišķums.

Kas notiek veikalā, kura vadībai patiesībā interesē tikai pašattīstība? Tur tas, ko šādas iniciatīvas dalībnieki paši izjūt darba procesā, ir viņiem svarīgāks, nekā klientu vajadzību apmierināšana. Tad var gadīties, ka veikals kādreiz tiek atvērts stundu vēlāk, jo draugi ir iesaistīti kādā interesantā pasākumā, ko viņiem negribas pārtraukt. “Klients taču var nedaudz pagaidīt?” Varbūt marmelādes burkas tiek negaidīti, klientam neērtā veidā pārvietotas uz citu vietu, jo kādu darbinieku tāds novietojums estētiski apmierina labāk.

No šādiem piemēriem kļūst skaidrs, kā darbs citu labā kļūst par līdzekli paša mērķu sasniegšanai. Šādos gadījumos patiesais mērķis ir pašrealizēšanās.

Man zināma kāda skola, kuru nodibināja tāpēc, ka cilvēku grupa gribēja pati iziet garīgās skološanās ceļu. Objekts, ar ko viņi vin-

grinājās, bija skola. Šai skolai vēl tagad, pēc divdesmit gadiem, jūtami savainojumi, kas radušies nepareizo dibināšanas motīvu dēļ. Parazītpūķis vienmēr padara darbu, kuram būtu jāsniedz pakalpojumi citiem, par līdzekli paša attīstības mērķiem.

9. Steigas pūķis

Šo pūķi var nosaukt arī par ekspansijas pūķi. Viņš darbojas galvenokārt tā, ka sasteidz iniciatīvas iemiestošanās procesu un tādējādi izraisa pilnīgu iekšējo attiecību haotizēšanos.

Ir zināms, ka bērnam, lai nāktu pasaulē, ir vajadzīgi deviņi mēneši. Ir zināms arī, ka katrai slimībai ir savs inkubācijas periods. Tāpat arī katrai iniciatīvai ir vajadzīgs zināms laiks, lai to uzsākušās individualitātes saliedētos par grupu un lai kārtīgi noskaidrotos, ko grupa patiesībā grib un izveidotos kāds kopējs saturs. Tikai tad iniciatīva var noturēties uz kājām zem likteņa vētrām. Šis negatavošanās laiks ir arī nepieciešams, lai ārpasaule varētu sajust, vai tai ir vajadzība pēc šīs iniciatīvas. Un tad, kad iniciatīva ir piedzīmusi, mierīga attīstība tāpat ir priekšnoteikums, lai atrastu pareizo organizācijas veidu un iegūt kārtīgu pieredzi.

Steigas pūķis liek iniciatīvai piedzimt par ātru un par ātru augt. Tad tā pazaudē pati sevi satura trūkuma dēļ un draud aiziet bojā struktūras trūkuma un iekšējā haosa dēļ. Arī šis pūķis var parādīties gan no iekšpuses, gan no ārpuses.

Pūķis parādās no iekšpuses, kad iniciatīvas dalībnieki neprot sagaidīt īsto brīdi idejas īstenošanai. Iniciatīvas griba tiek caurstrāvota ar zināmu iekāri, un tā dzen pie priekšlaicīgas īstenošanas.

No ārpuses pūķis bieži parādās nekustamo īpašumu, ēku vai zemes gabalu veidā. Kāda grupa plāno bērnudārzu. Tā skaidri zina, ka plāni vēl nav pilnīgi gatavi, bet pēkšņi nāk piedāvājums, rodas iz-

devība: māja! Telpa! Tā ir labā vietā, lēta, tieši tas, kas vajadzīgs. Tagad tikai ātri jāīrkojas, ātri jāpērk. Tādas izdevības vairs nebūs!

Ir neticami, cik viegli nekustamais īpašums padara cilvēkus par fanātiķiem un apsēstiem, kā tas sašaurina apziņu. Nu jau sākas ēkas iekārtošana, pārbūvēšana. Šāda apziņu sašaurinoša parādība vērojama sevišķi tad, ja grupā ir cilvēki ar īpašu noslieci uz arhitektūru. Drīz vien visa grupa tik ļoti identificējas ar telpu vai māju, ka lēmums atteikties no pirkšanas maksā milzīgu piepūli.

Šis pūķis var arī citādā veidā parādīties no ārpuses. Laiks kādai iniciatīvai var būt sen jau nobriedis, taču iniciatīva nāk par vēlu. Piemēram, jau sen ir tādi bērni, kam būtu vajadzīga Valdorfskola, taču pieaugušie ir novēlojošies savlaicīgi uztvert iniciatīvu, lai to nodibinātu. Beidzot šai vietā izveidojas neliela iniciatīvas grupa. Tikko ir uzsākusi darboties Valdorfa spēļu grupa, kad bērni jau strauzmēm plūst uz turieni. “Kāpēc gan tūlīt neveidot Valdorfbērnudārzu? Patiesībā varētu būt arī jau skolas 1. klase, un varbūt to uzreiz var sakombinēt ar 2. klasi ? “ Tūlīt iniciatīvā rodas liels sasprindzinājums. Un tieši tādēļ, ka tā ir dzimusi tik vēlu, tai tagad pārāk strauji jāaug, un nu ir tā, kā pēc priekšlaicīgām dzemdībām... Ar tik rafinētiem paradoksiem strādā šis pūķis.

Bet arī šai gadījumā priekšlaicīgas dzemdības un pārātro augšanu pavadošās parādības ir tās pašas: trūcīgs iekšējs un ārējs veidojošais spēks. Ar kvantitāti kvalitāte nerodas. Tā attīstoties, iniciatīva pati rada savu bojāeju.

10. Autonomijas pūķis

Cilvēks labprāt gribētu būt neatkarīgs. Katrs grib pats būt sev režisors. Ikviens gribētu cik tik maz vien iespējams kādam citam kaut ko lūgt. It sevišķi iniciatīvas sākumā jautājumi visbiežāk skar naudu. Iniciatīvas grupai ir noteiktas idejas. Ir pietiekami daudz cilvē-

ku, kuri grib darboties. Trūkst tikai materiālo līdzekļu. Iepriekšējā priekšlasījumā es runāju par to, ka reālajā dzīvē notiek tā, ka jaunas iniciatīvas var uzsākt reāli darboties, kad tās saņem dāvinājumus, jo tādējādi tiek parādīts, ka iniciatīva ir vēlama. Un, tā kā ziedojumi ir brīvprātīgi un balstās uz uzticēšanos, tad naudas saņēmējiem nav tiešu saistību, ka būtu kas obligāti jāizdara.

Autonomijas pūķis cilvēkam čukst: “Tev nav jālūdzas pēc dāvinājumiem. Tu nedrīksti padarīt savu iniciatīvu atkarīgu no kaut kādām dāmām un kungiem. Sevi cenošai iniciatīvai ir pašai sevi jāuztur.” Praksē tas izpaužas tādējādi, ka iniciatīvas grupa noslēdz darījumu kredītu, lai tiktu pie līdzekļiem. Tā meklē izdevīgu kredītu ar iespējami zemiem procentiem. Bet tas nozīmē, ka katru mēnesi vai katru gadu ir jāatmaksā procenti. Pret to nekas nav iebilstams. Tomēr ir jājautā, vai šis finansēšanas veids ir piemērots iniciatīvas sākuma stadijai. Tādējādi iniciatīva jau pašā sākumā tiek apgrūtināta: garīgi - ar pienākuma sajūtu, materiāli - ar pienākumu regulāri maksāt.

Šādās reizēs es esmu redzējis dažādas iniciatīvas nonākot lielās grūtībās. Piemēram, bija cilvēku grupa, kura gribēja atvērt alternatīvu restorānu. Viņiem bija licies, ka tas pusgada laikā jau kļūs rentabls. Uz papīra visi aprēķini likās pareizi: tik daudz ēdienreizu par noteiktu cenu nozīmē tik daudz ienākumu. Ja atņem izdevumus un darbinieku algas, paliek pietiekami liela summa, lai varētu atmaksāt kredītu un procentus.

Tā viņi domāja, taču īstenībā viss izrādījās citādi. Viņi pilnīgi nebija ņēmuši vērā, ka paiet vismaz gads, kamēr apkārtējie iedzīvotāji šādu restorānu pieņem kā realitāti. Cilvēkiem vispirms jāatrod uz turieni ceļš un pašiem jāpiedzīvo, ar ko viņi tur sastapsies, kāda tur ir gaisotne, kāda ir ēdienu kvalitāte un tā joprojām. Tad tas tiek atstāstīts tālāk un pamazām izveidojas sava klientūra.

Kad “mazuli” vēl šādā bezpalīdzīgā stāvoklī apgrūtinā ar smagiem pienākumiem, tad viņš nespēj veselīgi attīstīties. Minētais restorāns vēl gadiem ilgi jūta autonomijas pūķa cirstās brūces.

Ikvienam jauniesākumam nepieciešamas starta iespējas, tam jāļauj brīvi izplest spārnus, un tas iespējams ar brīvu dāvinājumu sniegto drošībai, vienalga, vai tā būtu no ārienes nākusi nauda vai materiāli brīvprātīgas palīdzības formā, vai pašu sācēju upuris.

11. Pielāgošanās pūķis

Šo pūķi var apzīmēt arī kā rutīnas pūķi.

Kāda grupa lolo labas, ideālistiskas domas. Tā ir arī konkrēti piedzīvojusi, ka tam, ko viņi grib sākt, ir pieprasījums. Viņi sāk darboties un neizbēgami saskaras ar sūro realitāti. Izrādās, ka pastāv noteikti likumi, kuri pieprasa neiespējamās lietas: piemēram, cik kvadrātmetriem logu platības ir jābūt uz vienu skolas bērnu. Inspektors uzstāda pilnīgi noteiktas prasības grāmatvedībai. No noteikta darbinieku skaita esot jāizveido skolas padome, un tas ir ar likumu noteikts demokrātijas veids. Ir priekšraksti, kā ar iniciatīvu iepazīstināt citus. Dibinot kādu fondu, pēkšņi atklājas, ka, pēc tikko grozītā likumu par fondu dibināšanu, jāpieņem visai nevēlami punkti.

Tā cilvēki visur uzduras sūrai realitātei, un katrreiz rodas jautājums: ”Vai mēs tiešām nevaram darīt tā, kā mēs uzskatām par pareizu? Vai mums noteikti jāpielāgojas? Vai mēs uzdrošināties atklāti diskutēt ar sistēmu, kas nepieļauj tādu iniciatīvu, kādu vēlamies mēs?”

Pielāgošanās pūķis uz katra soļa saka: “Pielāgojieties, jo cīņa ar birokrātiju prasa bezgala daudz laika un pūliņu. Tas neatmaksājas. Ir svarīgākas lietas. Jūsu idejas ir stipras diezgan, tā kā jūs varat atļauties šur tur pielāgoties.”

Tātad tiek nolemts kādā sīkumā pielāgoties, bet šis process, reiz iesākts, turpinās. Cits pēc cita tiek pieļauti kompromisi, katrs no kuriem liekas visai nenozīmīgs, nebūtisks. Pielāgošanās pūķim ir “salami taktika”. Salami desa kļūst arvien mazāka un mazāka, ja no tās nogriež pa mazām šķēlītēm. Šis jēdziens cēlies no kara laika, kad okupācijas varas pielietoja šo taktiku, mēģinot iekarot pretinieku pamazām, soli pa solim. Ar katru pasākumu – nodot radio, reģistrēt personas, nodot varu saturošus izstrādājumus, ierobežot strāvas piegādi – radās jautājums: “Vai ir vērts pretoties? Vai man šī sīkuma dēļ kas notiks, un vai man būtu jāuzņemas risks, pretojoties šiem pasākumiem?” Katrs solis ir tik niecīgs, ka vairums cilvēku nolemj pielāgoties, bet, ja kāds, piemēram, pēc trim gadiem atskatītos atpakaļ un atskārtu, kas ar šiem sīkajiem soļiem ir zaudēts, viņš krietni izbītos.

Tā strādā pielāgošanās pūķis. Pēc pāris šī pūķa darbošanās gadiem darba grupas dalībniekiem pašiem sev jāsaka: ”Kas gan tagad mūsu iniciatīvā ir jauns? Mēs esam konformējušies visos punktos. Vairs nekas nav palicis pāri no mūsu sākotnējiem ideāliem. Mēs esam noslīdējuši pelēkā rutīnā.”

12. Solo pūķis

Dažās iniciatīvās pats iniciātors ir lielākais sava gara bērna apdraudētājs. No mitoloģijas mēs pazīstam ainu, kur tēvs aprij pats savus bērnus. Ko tas nozīmē? Tas nozīmē, ka cilvēks vai cilvēku grupa tā identificējas ar savu iniciatīvu, ka neatstāj iespēju citiem tajā piedalīties.

Iniciatīvas pionieri gandrīz nemaz nevar iedomāties, ka cits kāds varētu darboties viņu iniciatīvā. Arī tad, kad iniciatīva jau pietiekami spēcīgi attīstījusies un būtu ļoti nepieciešams piesaistīt tai jaunus cilvēkus un ļaut arī tiem uzņemties par to atbildību, bieži notiek

tā, ka uzsācējs vienmēr un visur ir klāt: pieņem lēmumus, nosaka virzienu, visiem aizrāda, visus pamāca. Līdz ar to iniciatīvai draud tas, ka labi, lietu saprotoši cilvēki tomēr aiziet prom, jo viņi jūt, ka patiesībā neko te nespēj darīt.

Kamēr pionieris, sācējs, ir redzams un ir personiski klāt, lieta vēl ir skaidra. Sākumā arī vajadzīgs, lai pionieris vai iniciatīvas grupa izstarotu attiecīgu iedvesmu. Solo pūķis patiesībā sāk darboties tikai, kad pionieris kļūst neredzams, kad viņš pats atkāpjas no iniciatīvas, bet tajā vēl paliek viņa draugi vai cilvēki, kuri viņam tādā vai citādā veidā ir parādā pateicību. Var būt arī tā, ka pionieru ģimenei rokās ir stūre un viņi visās atbildīgās vietās iekārto savus radniekus. Tad citiem nepārtraukti ir izjūta, ka, neskatoties uz visām viņu tiesībām iebilst un uz šķietamo atklātību, pastāv kāds “iekšējs loks”, kam rokā ir visi pavedieni un kas pats paliek aizkulisēs. Un šī nebūs pirmā reize, kad iniciatīva reizē ar tās pionieri vai viņa paudzi aiziet nebūtībā.

Kopsavilkums

Esam nonākuši galā ar visu pūķu raksturojumiem, kurus esam sastapuši praksē. Pūķu noteikti ir vēl daudz vairāk. Iespējamas arī visdažādākās to kombinācijas. Mēs šeit tomēr paliksim pie esošā un apskatīsim to kā vienu veselumu.

Aplūkojot atsevišķus pūķus, varēja ievērot, ka tie nedaudz bija viens ar otru saistīti. Faktiski katram pūķim ir to papildinošs pūķis. Īsumā apskatot pūķu pārus, redzēsīm, ka viens no viņiem vienmēr spēcīgāk iedarbojas no ārpuses, otrs no iekšpuses.

Pirmais pāris: Investīciju pūķis un autonomijas pūķis

Kā jau aprakstīts, investīciju pūķis līdz ar sevi atnes briesmas nokļūt pilnīgā atkarībā no ieguldošas iestādes vai no nomirušas krustmātes. Tas ir bīstami, ja pie vajadzīgiem līdzekļiem tiek bez pūlēm.

Autonomijas pūķis turpretī slēpj sevī mēģinājumu neko negribēt saņemt no pasaules kā dāvinājumu. No paša sākuma jau ir vēlēsānās iekārtot visu tā, lai pasākums pats sevi varētu uzturēt. Es aprakstīju restorānu, kas uzreiz sāka ar pastiprinātu atmaksāšanas un procentu maksas slogu.

Otrais pāris: Amatierisma pūķis un parazitpūķis

Amatierisma pūķis darbojas tā, ka cilvēks nesaprot, ka sociālas pārmaiņas var notikt tikai tad, ja cilvēks pats mainās. Cilvēks nevar gaidīt, ka attīstībā notiks kādas būtiskas pārmaiņas bez viņa paša ieguldījuma tajā, t.i., ja viņš pats sevi nepilnveidos. Turpretī parazitpūķis darbojas pretējā virzienā, proti, viņa pāvedinātie cilvēki tā pārņemti ar pašattīstību, ka savtīgos nolūkos izmanto daļu ārpusaulles, lai uz tās rēķina paši virzītos uz priekšu.

Amatierisma pūķis pilnībā koncentrējas uz projektu un liek aizmirst par attīstības nepieciešamību, bet parazitpūķis koncentrējas uz pašizteikšanos un izmanto projektu, klientus un bērnus tikai par līdzekli sava mērķa sasniegšanai.

Trešais pāris: Pārvaldes pūķis un solo pūķis

Solo pūķis noved pie tā, ka visa sociālā iniciatīva nokļūst viena cilvēka vai nelielas grupas rokās. Viņš, tā sakot, pastāvīgi aprij paša iniciatīvu, tā kā citiem vairs tur nepaliek vietas.

Pārvaldes pūķis rīkojas otrādi. Viņš ātri attālinās no iniciatīvas un atdot darbības lauku citu rīcībā. Tiem tad vajadzētu ļaut rīkoties patstāvīgi, taču no attāluma notiek pastāvīga birokrātiska iejaukšanās.

Vienā gadījumā, darbojoties solo pūķim, atbildīgās personas ir pilnīgi identificējušās ar nesošo impulsu. Otrā gadījumā, kad strādā pārvaldes pūķis, tie abi (personas un impulss) neauglīgā veidā tiek viens no otra atrauti. Tie, kuri uzskata, ka viņi ir impulsa nesēji, ļauj citiem veikt darbu, stūrējot to no attāluma.

Ceturtais pāris: Organizācijas pūķis un steigas pūķis

Organizācijas pūķis izraisīja minēto situāciju, kad dzīves veids tika iekļauts noteiktā shēmā. Tas nozīmē, ka cilvēkiem pietrūkst uzticības dzīvības procesiem. Viņi vairs netic, ka upes pašas sev izskalo gultni. Organizācijas pūķis no visa rada formas: likumu formas, organizācijas formas, izturēšanās, darba dalīšanas formas un tā tālāk.

Steigas pūķis ievēd mūs citā bīstamā zonā, proti, dzīvības pārpilnībā. Pasākums aug un aug un haosā aiziet bojā. Vairs nav nospraucamas laika robežas, vairs nepastāv nekāda struktūra, vairs nav likuma ietvaru. Viss aug ātri un bezformīgi.

Ir zināms, ka dzīve prasa līdzsvaru starp formu un kustību. Tad svāri var izlīdzināties. Par daudz formas nogalina dzīvību, bet ja dzīvība attīstās bezformīgi, gars nevar tajā darboties.

Piektais pāris: Narcisisma pūķis un pielāgošanās pūķis

Narcisisma pūķis darbojas tā, ka grupa pati iemīlas pašas idejās un ideālos. Tā vairs neņem vērā realitāti, taču, kad ar ideāla sasniegšanu ir saistīts pārāk daudz iekāres, tad ir apšaubāmi, vai pasaulei šāda iniciatīva patiešām ir vajadzīga.

Ar pielāgošanās pūķi realitāte sāk palikt tik nospiedoša, ka sākotnējās idejas aiziet bojā. Tad tās, tāpat kā salami desas šķēlītes, pamazām izgaist viena pēc otras.

Arī šeit sastopamies ar tās pašas polaritātes variantiem: pārāk spēcīgi uz iekšpusi un pārāk spēcīgi uz ārpusi.

Sestais pāris: Šķelšanās pūķis un sektantisma pūķis

Šķelšanās pūķis grib ar varītēm savilkt kopā cilvēkus, kuri nevar auglīgi sadarboties vienā iniciatīvā.

Sektantisma pūķis ierobežo to, kas ir domāts daudziem, ar mazo garīgi radniecīgo cilvēku grupu. Pirmajā priekšlasījumā es runāju, ka neatmaksājas cilvēkiem, kas pārstāv dažādus pedagoģijas novirzienus, kopā dibināt vienu skolu. Dabiski, ka šie cilvēki zinātniskā līmenī var satikties, viņi var arī cilvēciski cienīt viens otru. Tas tomēr ir pavisam kas cits nekā kopā strādāt un kalpot cits citam. Tas notiek visproduktīvāk, ja cilvēki atrod cits citu brīvi. Šī brīvība ir svarīga arī no otras puses. Pacienti pašiem ir jāļauj izvēlēties savs ārsts, tāpat vecākiem - tāda skola, kurai viņi uzticas, bet tam ir kāda nozīme tikai tad, ja pastāv patiesa izvēle. Nepieciešama nevis

pelēka caurmēra skolu un veselības centru masa, bet gan daudz dažādas iniciatīvas – katra savā krāsā. Brīvajā gara dzīvē var plaukt visdažādākās iniciatīvas mākslas, reliģijas, zinātnes, audzināšanas, veselības kopšanas un citās jomās.

Saimnieciskā dzīvē derīgs cits princips. Ar darba dalīšanu un no tā izrietošo savstarpējo atkarību rodas nepieciešamība pēc brālīguma, t.i., savstarpējiem pakalpojumiem. Tas nozīmē, ka katram nepieciešams iejusties citu vajadzībās, būt cita rīcībā ar savām iespējām, lai atvieglotu viņu rūpes. Un, ja kāds ar savām vajadzībām ir atkarīgs no tā, ko es varu piedāvāt, tad viņam ir jābūt iespējai šos pakalpojumus izmantot. Tas attiecas arī uz skolu: tai jābūt atvērtai visiem, kas par to interesējas.

Šķelšanās pūķis un sektantisma pūķis cenšas šos principus apgriezt otrādi. Viens mēģina zināma veida brālību īstenot garīgā dzīvē, sakt: “Jūs varēsiet vienā skolā panākt dažādu virzienu brālīgu sadarbšanos.” Taču tas var novest tikai pie iniciatīvas paralizēšanas vai radīt lielu iekšēju spriedzi. Cits pūķis saka: “Jums taču ļauts darba augļus paturēt pašiem sev vai vismaz kādai mazai izredzētai grupai”.

Abi šie pūķi mēģina darboties pret sociālā organisma trīsdaļīguma principu, samainot vietām saimnieciskās un garīgās dzīves principus.

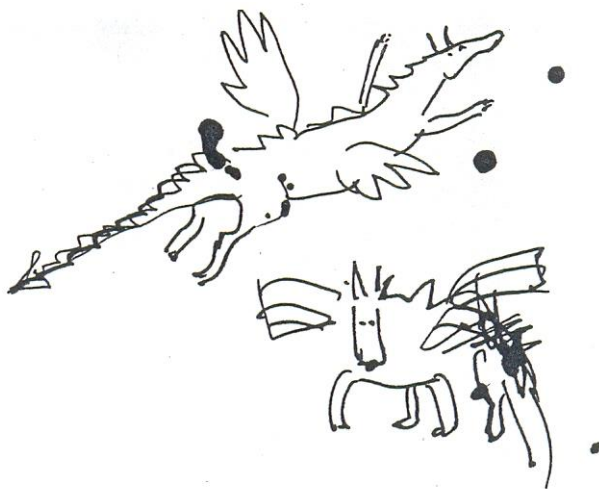
Nu mēs esam visus pūķus izkārtējuši sešos pāros. (skat. shēmu). Ja mēs vēlreiz aplūkosim šos pārus, tad kreisā pusē redzam tos pūķus, kas pārāk daudz laiž iekšā ārējo pasauli, kādēļ neveidojas saudzējošais noslēgtības apvalks. Tieši šī noslēgtība ir nepieciešama, lai ļautu iniciatīvai nobriest, lai iniciatīva varētu saglabāt spēcīgu pašapziņu, identitāti. No otras puses redzam pūķus, kas noved grupu pie pārāk lielas noslēgtības, kad tā pārāk stipri aizraujas ar savām idejām un tādējādi atsvešinās no pasaules.

Pārāk atklāti:

1. pāris: investīciju pūķis
2. pāris: amatierisma pūķis
3. pāris: pārvaldes pūķis
4. pāris: steigas pūķis
5. pāris: pielāgošanās pūķis
6. pāris: šķelšanās pūķis

Pārāk noslēgti:

- autonomijas pūķis
- pūķis-parazīts
- solo pūķis
- organizācijas pūķis
- narcisisma pūķis
- sektantisma pūķis



III

Mēģinājumi raksturot minētās sešas polaritātes citādi

Sākotnējā polaritāte: ziemas pūķi un vasaras pūķi. Vidus pozīcija

Tagad esam visā pūķu ģimenē ievēduši zināmu kārtību. Mēs redzējām, ka tie pa diviem ir komplementāri un kopā vienmēr veido polaritāti. Man šķiet svarīgi šīs polaritātes nosaukt vēl precīzāk. Tās visas ir kādas pirmatnējas polaritātes metamorfozes. Tās var apzīmēt kā iekšpuse-ārpuse, gars-matērija, vīrišķais-sievišķais. Ir taču svarīgi redzēt, kādā apvalkā, kādā ietērpā, kādā veidolā pirmatnējā polaritāte ikreiz ietērpjas. Tādēļ es vēlreiz atgriezīšos pie šīm polaritātēm un mēģināšu atrast jēdzienus, kuri tās raksturotu. Es pavisam stingri vēlētos atturēties no jebkādas dogmatikas. Pūķi ir atrasti empīriski. Nejauši viņu ir divpadsmit. Es mēģināju viņus zināmā mērā sakārtot. Tagad es uzmanīgi mēģināšu atrast viņiem piemērotus apzīmējumus. Viss taču ir attīstības procesā, tādēļ arī no pūķiem nevajag darināt sistēmu, viņi jāuztur attīstības plūsmā.

Pirmo pāri veidoja investīciju pūķis un autonomijas pūķis. Ko šī polaritāte izsaka? Sociālā dzīve sastāv no došanas un ņemšanas, no tiesībām un pienākumiem. Centrālais jautājums te vienmēr ir šāds: kādā mērā es tieku apkārtējo cilvēku atbalstīts un kādā mērā es esmu atradis dzīvē savu vietu tā, ka varu apmierināt vienu daļu no man apkārt dzīvojošo cilvēku vajadzībām?

Mazs bērns ir pilnīgi atkarīgs no savas vides. Pamazām viņš kļūst arvien patstāvīgāks. Vēlāk viņš var palīdzēt citiem. Kad to pārnes uz makrosociālo vidi, tad tas nozīmē: garīgai dzīvei ir jātiek mate-

riāli nestai no saimnieciskās dzīves. Saimnieciskai dzīvei, kur rodas virsvērtība (peļņa), ir iespēja materiāli balstīt garīgo dzīvi.

Bet polaritāte pastāv arī no otras puses. Saimnieciskā dzīve ir pilnīgi atkarīga no tā, kā to apaugļo gara dzīve. Tai nepārtraukti ir jāuzņem tas, ko tai dod cilvēki ar savām spējām, idejām un iniciatīvām. Garīgi ņemot, kultūras dzīvei vienmēr ir pārpalikums. Tur attīstās spējas, kuras var dāvināt citiem. Tāpēc es šo polaritāti raksturoju tā: ļaut apkārtējiem cilvēkiem balstīt mani un balstīt viņus no savas puses.

Otro pāri veido organizācijas pūķis un steigas pūķis. Šajā organizācijas un ekspansijas divvienībā izpaužas klasiska polaritāte: forma un kustība. Katra dzīvība ietver sevī kustību, bet prasa arī formu. Tā var būt arī laika forma, piemēram, ritms. Ritms ir formā ietverta kustība, kustīga forma. Ieelpas un izelpas ritmā vienmēr ir kustība, bet ir arī veidojums laikā.

Forma var būt telpiska: ēkas organizācijas forma vai iekārtojums. Atkal centrālais jautājums: kādā mērā sociālā forma kalpo kustībai? Un, kad sociālo dzīvi atstāj pašu savā ziņā, tad jautājums skan tā: vai kustība radījusi pietiekami tai atbilstošu formu, vai varbūt nepieciešams palīdzēt?

Trešo pāri veido solo pūķis un pārvaldīšanas pūķis. Abos manis nosauktajos piemēros abi pūķi mazliet viens ar otru sajaucās, kļūdami nedaudz izplūduši. Tā tas ir arī īstenībā. Bieži tie darbojas kopā un tad ir grūti pazīstami.

Kāds pirmtēls slēpjas aiz šīs polaritātes? Kādā veidā šeit parādās iekšējā un ārējā polaritāte? Es gribētu to attēlot kā dibinātāju un darbinieku polaritāti.

Iniciatīvā vienmēr ir iniciātoru kodols. Tā ir grupa, kura ir apgarota un ko noteiktu grib, kurai ir drosme īstenot idejas par spīti visiem šķēršļiem. Šie cilvēki paliek par dibinātājiem arī vēlākā fāzē, jo vi-

su laiku “jādibina” kaut kas jauns, tad ar laiku no ārpuses ļauj sevi manīt zināma veida pretkustība. Laba iniciatīva pievelk sev klāt cilvēkus, kas vēlas ar to saistīties, vai arī tai nāk klāt cilvēki, kuri grib darboties citu iemeslu dēļ. Pirmā kustība ceļas tieši no dibināšanas iniciatīvas, otrā tiek pirmās izraisīta.

Piemēri rāda divas galējības. Kopējais tur ir, ka iniciatīvas dibinātāji arī turpmāk paši sevi uzskata par impulsa nesējiem. Šīs atbildības dēļ viņi neļauj jaunpienācējiem piedalīties lēmumu pieņemšanā. Solo pūķa gadījumā tas notiek no iekšpuses, vairāk vai mazāk redzami, bet katrā ziņā skaidri sajūtami. Pārvaldīšanas pūķa gadījumā tas notiek no ārpuses un tiek formalizēts par birokrātisku atbildību.

Šo pūķu darbība var novest pie neauglīgas polarizācijas starp dibinātājiem un darbiniekiem. darbinieki organizējas un demokrātiskā veidā pieprasa sev teikšanas tiesības. Līdztekus nosauktajai polarizācijai demokrātisks elements var ienākt jomā, kurā tas neiederas.

Piemērs: neliela vecāku grupa trīs gadus intensīvi strādā, lai sagatavotu jaunas skolas atklāšanu. Kad skola jau sāk darboties, parādās cita grupa (tie, kas ved savus bērnus uz skolu). Viņi domā, ka viņi arī turpmāk var runāt līdzī un izšķirt visus jautājumus. Tāda grupa var būt ļoti sašutusi, kad iniciatīvas grupa pretendē uz atbildību un grib saglabāt savu identitāti.

Ir gadījumi, ka ar šāda veida demokratizēšanu iniciatīva īsā laikā kļūst bezspēcīga un bezkrāsaina.

Ceturto pāri veido amatierisma pūķis un parazitisma pūķis.

Aprakstot amatierisma pūķi, es minēju piemēru, kad cilvēki pilnīgi nodevušies iniciatīvai, bet atstājuši novārtā pašu attīstību. Parazitisma pūķa gadījumā cilvēki ir nodarbināti paši ar savu attīstību un pavisam maz ir noderīgi ārpasaulei.

Šo polaritāti es gribētu apzīmēt kā **dāvināšanu un pašattīstību**. Kad nekas neatīstās, neko nevar arī dāvināt. No otras puses, ja ko sāk, tad patiesi tiek piedzīvota attīstības vajadzība, proti, tā tiek modināta.

Piekto pāri veido šķelšanās pūķis un sektantisma pūķis. Mēs jau par šo polaritāti detalizēti runājām. Vienā piemērā darba augļus monopolizē maza cilvēku grupa un tos nesniedz sabiedrībai.

Citā reizē iniciatīvas iekšienē jāsastrādājas tādiem grupējumiem, kas ir tik pretrunīgi, ka nevar veidoties nekāda konkrēti personiska identitāte. Tāpēc es šo polaritāti gribētu apzīmēt ar vārdiem **identitāte** un **socialitāte**: noslēgties, lai atrastu paša identitāti, un pilnīgi atvērties, lai varētu izprast apkārtējo cilvēku un nevis tikai kādas izredzētas mazas grupas vajadzības.

Sesto pāri veidoja pielāgošanās pūķis un narcisisma pūķis. Atkal tāda pati polaritāte kā iepriekšējās piecas, tikai citā ietērpā. Narcisisma pūķa gadījumā cilvēki ir ļoti nodarbināti ar nākotni. Viņi pastāvīgi runā par to, kā visam būtu jāizskatās. Viņi nes sevī augstus ideālus. Ideāli ir ainas ar nākotnes raksturu, bet mēs dzīvojam pasaulē, kas lielā mērā ir izveidojusies pagātnē. Tajā var sastapt juridiskas formas, kas cēlušās vēl no Romas valstiskuma un pat tādas hierarhiskas struktūras, kuras sakņojas senajā Ēģiptē. Visa šī pagātne turpina dzīvot tagadnē, un tā ir nenoliedzama patiesība. Tas ir jāsaprot, ja grib strādāt tālāk, taču pastāv briesmas tik ļoti pakļauties šīm formām, ka nākotnes ideāli tiek pazaudēti, jo pārāk pielāgoti pagātnei.

Tādēļ šo polaritāti īsi apzīmē ar vārdiem: **nākotne** un **pagātne**. Lielais šīs polaritātes izaicinājums ir, ka cilvēkiem ir drosme augsto ideālu gaismā ieskatīties nākotnē un viņi ar lielu interesi un realitātes apziņu uzskata tagadni par pagātnes veidojumu un mēģina to pārveidot.

Tik tālu mēs mēģinājām izteikt vārdos to, kā viena un tā pati polaritāte parādās arvien citā veidolā. Pirmopolaritāte starp garu un ma-

tēriju parādās vienmēr jaunās krāsās, ikreiz pārdzīvojot kādu metamorfozi.

Ja cilvēks strādā kādā konkrētā sociālā projektā, piedalās kādā sociālā iniciatīvā, tad būtu lietai ļoti noderīgi, ja viņš varētu izprast, kādā veidolā tur polaritāte parādās. Atbilde uz šo jautājumu varētu būt pat augstākais izpratnes procesa punkts. Sprieduma veidošanās notiek, svārstoties starp vēlmju ceļu (“mēs gribam pasauli pārveidot”) un izziņas ceļu (“mēs gribam pasauli saprast”). Vēlmju ceļš iet starp mērķu un līdzekļu polaritāti: ritmiskas svārstības starp jautājumu, ko mēs patiesībā gribam, un jautājumu, ko mēs konkrēti darbamies varam sasniegt. Uz izziņas ceļa šis ritms svārstās starp uztveres un domāšanas poliēm. Tiek apkopoti dažādi fakti un mēģināts tos aptvert ar domām. Es domāju, ka pamatjautājums izziņas ceļā ir, kādā polaritātē mēs esam un kā mēs to uztveram. Jāmēģina sociālā realitāte, kurā kāds ar savu iniciatīvu ir, izprast vienas vai vairāku nosaukto polaritāšu ziņā. Var, tā sakot, iekšēji virzīt savu iniciatīvu gar polaritātēm un mēģināt noskaidrot, kādi spēki tajā darbojas. Vai tur ir par daudz formas vai par daudz kustības, par maz identitātes vai par maz socialitātes, vai es visu daru pats vai ļauju darboties citiem un tā tālāk.

Ja cilvēki iemācās sajūst, kādi spēki darbojas katrā atsevišķā situācijā, tad viņi var arī zināt, kādu ceļu izvēlēties. Jo, izvēloties ceļu, vienmēr ir tāds pamatjautājums: kā mēs varam saglabāt veselīgu līdzsvaru?

Ar vārdu **līdzsvars** kā vadmotīvu es gribētu šo pūķu kopumu novest līdz sakarīgai ainai (skat. shēmu). Augšpusē ir seši no aprakstītiem pūķiem. Es tos saucu par **vasaras pūķiem**. Vasarā mums ir nosliece sevi pazaudēt apkārtējā vidē, dabā, izjūtu iespaidos. Apakšā ir seši pārējie pūķi. Tie varētu mēģināt ievest mūs kārdinājumā nodarboties pašiem ar sevi, ar savām idejām, ar formām, ko esam paši izdomājuši, ar pašu attīstību. Es tos nosaucu par **ziemas pūķiem**, jo ziemā mums ir vēlme ieiet pašiem sevī, visu sevī pārdomāt.

Vidū ir cilvēks, iniciatīvas dalībnieks vai arī iniciatīvas izpildītāju grupa. Es tos saucu par **līdzsvara māksliniekiem**. Ar to tiek izteikts, ka cilvēks ir būtne, kas mīt vidū. Viņš ir divu pasaļu pilsonis. Ar savām domām un arī ar savām jūtām un gribu viņam ir iespēja pilnībā dzīvot garīgās dzīves realitātē. Bet viņš spēj ar savu izpratni un konkrēto darbību dzīvot un strādāt arī fiziski jutekliskajā pasaulē. Cilvēks ir mājās gan garīgajā pasaulē, gan uz Zemes. Viņš ir vienīgā radības būtne, kurai ir iespēja savu garīgo identitāti viest fiziski jutekliskajā pasaulē un to apzināties. Minerāliem, augiem un dzīvniekiem arī piemīt fiziska realitāte uz Zemes, bet garīgais princips, kas viņos darbojas, paliek augstākās sfērās, un tie to neapzinās. Augstāk par cilvēku esošās hierarhiskās būtnes apzināti nes savu entelehiju augstākajā pasaulē, bet tām nav fiziskās miesas šai pasaulē. Cilvēks ir vienīgā būtne, kas pasaulē savu entelehiju (dvēseli) nes miesā un pilnīgi apzināti var dzīvot divās pasaulēs.

Šī vidus sfēra, vidus pozīcija ir dota cilvēkam par iespēju. Vidu iekarot un tajā noturēties taisni ir cilvēciskās brīvības esence. Šis vidus nav garlaicīga, statiska lieta. Tā ir ārkārtīgi dramatiska un dinamiska. Jo ceļā uz brīvību cilvēks pastāvīgi aizslīd vienā no diviem virzieniem. Divu dažādu veidu varas iedarbojas uz viņu. Tikai tad, ja viņš izmanto uz sevi darbojošos spēkus pozitīvā ziņā, tad, ejot uz priekšu, viņš var sasniegt savu mērķi. Līdzīgi kā virves deļotājs, kas savu līdzsvara nūju netur horizontāli, bet ļauj tai pastāvīgi šūpoties pa labi un pa kreisi, uz augšu un uz leju. Viņš izmanto spēkus, kas viņu grib novilkt bezdibēnī, lai noturētu līdzsvaru un soļotu uz priekšu.

Tā notiek arī ar iniciatīvas grupu. Tai jāprot izmantot spēki, kas grib to nogrūst no ceļa. Grupai nopietni jānodarbojas pašai ar savu attīstību, bet tai jāspēj arī sevi izdāvināt. Tai jāļauj sev kustēties, bet jāveido arī sev noteikta forma. Tai jābūt tik drosmīgai, lai īstajā brīdī ļautu sevi nest, bet arī, ja tā ir jau tik tālu, arī pašai nest citus. Tā nedrīkst kā dibinātāju grupa noņemt no sevis atbildību par inici-

atīvu, bet tai jāļauj arī jaunpniecējiem ieņemt sava vieta. Tai dros-
mīgi jādomā tālu uz priekšu, bet pilnībā jāatzīst arī pastāvošā reali-
tāte. Tai jāierobežo iniciatīva savas identitātes vārdā, taču jāprot arī
pašai izdalīt iniciatīvas augļi.

Katrs solis vienā no diviem virzieniem ir reizē gan nepieciešams,
gan bīstams. Jo jebkādā vienpusībā mēs sastopam vienu no ļaunu-
ma aspektiem, kas mums nepieciešams kā pretestības spēks mūsu
attīstībā. Savos gara-zinātnes pētījumos Rūdolfs Šteiners apraksta
ļauno tā divpusībā. Pievienojoties senai tradīcijai, vienu varu viņš
nosauc par Arimānu: tas grib mūs piesaistīt pie zemes, padarīt mūs
par ārēji inteligēntiem, bet nebrīviem robotiem. Otru varu viņš no-
saut par Luciferu. Tas grib atsvešināt mūs no Zemes un likt mums
kavēties augstprātīgu ilūziju šķietamajā pasaulē.

Ja mēs tagad vēlreiz apskatām ainu ar divpadsmit pūķiem, tad va-
ram iedomāties Arimānu pie vasaras pūķiem. Viņš grib mūs piesiet
pie pasaules, pie esošā, pie ārējā. Mums jāaizmirst mūsu ideāli un
pilnīgi jāpiemērojas piezemētai realitātei.

Pie ziemas pūķiem mēs varam iedomāties Luciferu. Viņš grib, lai
mēs atstājam novārtā reālo dzīvi uz Zemes, būdami nodarbināti ti-
kai pašī ar sevi.

Sākumā es teicu, ka jēdziens “sociālā iniciatīva” ir paradokss. Tā ir
kaut kas tāds, kas ir dzimis no Es, bet tomēr ir vērstas uz citiem. Es
apgalvoju, ka šīs pretrunas atrisinājums jāmeklē brīvības īstenoša-
nā.

Abi pretpēki mēģina šo paradoksu atrisināt savā veidā: Arimāns
padara mūs par šķietami sociālām būtnēm: pielāgotām cits citam,
bet bez pašu identitātes. Lucifers padara mūs par šķietami indivi-
duālām būtnēm, par uzpūstiem egoistiem bez patiesi sociālas at-
tiekmes pret līdzcilvēkiem.

Šie pretpēki var darboties tikai cilvēkos un tikai tad, ja cilvēks
pats nevalda pār saviem spēkiem. Cilvēks taču var mācīties pārval-

dīt savus spēkus. Viņš var atļauties svārstīties uz priekšu un atpakaļ, pa kreisi un pa labi, uz augšu un uz leju, uz iekšpusi un uz ārpusi, ja vien viņš sevī pašā atrod spēcīgu viduspunktu, pie kā turēties.

Kādu spēku mēs varam paši sevī veidot? Kristus spēku. Kristus, nākdams no augstām gara sfērām, tapa par cilvēku. Viņš izdzīvoja savu Zemes likteni līdz pat fiziskai nāvei. Augšāmcēlies viņš kļuva par dzīvu spēku, ko katrs no mums var atrast sevī un ko cilvēki, darbojoties kopā, var pārdzīvot savstarpējās attiecībās. Ar šo spēku mēs varam stāvēt vidū taisni un abu polu spēkus - kuri tad zaudē savu ļauno ietekmi – izmantot pozitīvai attīstībai.

Tas izpaužas lielajā koka skulptūrā, ko Rūdolfs Šteiners radīja pirmajam Gēteānumam, antroposofiskās kustības centram Šveicē. Tajā ir attēlots Cilvēces Pārstāvis, kurš, iedams uz priekšu, veido brīvu telpu starp Arimanu un Luciferu, norāda abiem spēkiem viņiem atbilstošo vietu.

